

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE HEDİYE ALMA VE VERME SORUNU

B. İzzet TAŞCI*

ÖZET

657 sayılı yasanın 29 uncu maddesinde, memurların hediye alması yasaklanmıştır. Etik konularda “uygulamayı gözetmeye” ve “hediye alma yasağının kapsamını belirlemeye ” Başbakanlık Kamu Görevlileri Kamu Etik Kurulu yetkili kılınmıştır. Etik Yönetmeliğinin 15/2. maddesi, “kamu görevlilerinin hediye almamasını” ve kamu görevlisine “hediye verilmemesini” temel ilkeler olarak belirlemiştir. Kamusal alanda hediye alma ve hediye verme konusunda belli bir bedel sınırı getirilmemiş, konuyla ilgili literatür ve düzenlemelerde “karşılık veya menfaat beklememe”, “sembolik değer” gibi kavramlarla, hediye alma yasağının çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Görevlisi, Hediye, Menfaat, Sembolik Değer.

ABSTRACT

The Problem of Receiving or Giving Gift in Turkish Public Administration

Public Servants are prohibited from receiving gift in the Article 29 of law No. 657. Public Ethics Board is authorized with observation of the practicing in ethical issues and determining of the receiving gifts in public sector. Ethics Regulations 15/2 item is designed as a basic principle that Public Servants must not receive or accept gifts. There is no certain limit about to give or receive gifts in the public sector, but it is tried to draw issues frame, using like “complimentary” or “symbolic value” phrases on the regulations.

Key Words: Public Servant, Gift, Interest, Symbolic Value.

* Başmüfettiş, Sağlık Bakanlığı

GİRİŞ

Geleneksel olarak “hediye alma ve verme” toplumumuzun çok önemli örflerinden birisidir. Düğünlerde, sünnet törenlerinde, hasta ve bayram ziyaretlerinde hediye götürmek adettendir. Keza; “doğum günleri”, “anneler ve babalar günleri”, “yılbaşı” gibi bazı özel günlerde de toplumumuzda yaygın bir şekilde hediyeleşilmektedir. Özellikle şehirleşmenin yoğun olmadığı bölgelerimizde herhangi bir vesile ile yapılan ziyaretlerde kişinin, ziyaret ettiği kimseye “eli boş gitmesi” ayıp olarak addedilmektedir.

Türk Dil Kurumunun Büyük Sözlüğünde hediye kelimesi; “Birini sevin-dirmek veya mutlu etmek için verilen şey, armağan”, olarak tanımlanmıştır.

Esasen karşılık beklemeden ve herhangi bir menfaat ummadan yapılan hediyeleşmelerin, toplumsal bağları güçlendirdiği kuşkusuzdur. Bazı hayır-sever vatandaşlarımızın Ramazan aylarında herhangi bir ayırım gözetmeden herkese yemek ikramında bulunmaları, mahalle komşularının Muharrem aylarında birbirlerine aşure ikram etmeleri, Kandillerde tanıdık tanımadık herkese dağıtılan lokmalar ve simitler bu tür hediyeleşmelere örnek olarak gösterilebilir.

“Kamusal” manada hediye, Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 15. maddesinde, “Kamu görevlisinin tarafsızlığını, performansını, kararını veya görevini yapmasını etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan, ekonomik değeri olan ya da olmayan, doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaat” olarak tanımlanmıştır.

Sivil ve sosyal hayatta hediye alma ve verme konusunda; adabı muaşeret kaideleri geçerliken, kamusal hayatta memurların hediye almaları konusunun çerçevesi; Uluslararası Anlaşmalar, Kanunlar, Yönetmelikler, Başbakanlık Genelgeleri ve Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu İlke Kararları ile çizilmiştir.

1. HEDİYE KAVRAMI VE SOSYOLOJİK ALGI

Sivil ve sosyal hayatta, bir kimseye verilen herhangi bir hediyenin geri çevrilmesi “kabalık veya görgüsüzlük” olarak addedilirken, resmi mevzuat açısından memurların kendilerine takdim edilen “her hediyeyi” kabul etmemeleri gerekir. Üstelik sivil ve sosyal hayatta dahi “çok pahalı ve sembolik anlamların ötesine taşan” pırlanta yüzük, lüks araba vs gibi hediyelerin asla kabul edilmemesi ve nazıkçe geri çevrilmesi, yine görgü kurallarının bir gereğidir.

Sultan Abdülmecit Döneminde çıkarılan 1850 tarihli yönetmelikte hediye almanın bir sınırı çizilmiş, padişah tarafından resmi ve aleni olarak verilen hediyeler dışında; mücevher, sim, çubuk takımı, kürk, şal, kumaş, gülâm, cariyeye, kuruyemiş, at, odun ve kömür gibi hediyelerin verilmesi ve alınmasının yasak olduğu belirtilmiş, ancak “miktarı fazla olmamak ve dostlar arasında olmak” kaydıyla üzüm, karpuz, kavun, şeker, helva, yoğurt, tereyağı, süt, kuzu, av eti, balık, tavuk, kuş, yumurta gibi hediyelerin verilir alınmasının serbest olduğu, ancak hediye olarak alınıp verilen yağın 5 okka, yumurtanın da 50 adetten fazla olamayacağı kayıt altına alınmıştır (Keleş, 2005: 271).

Geleneksel toplumlarda yapılan iş karşılığında “hediye ve bahşiş alma işlemi” normal karşılanmaktadır. Bu geleneğin devam ettiği toplumlarda kamu görevlilerinin hediye alması olağan sayıldığı gibi, iş sahiplerinin kamu görevlilerine hediye vermesi de gayet olağan karşılanmaktadır. Bu konuda bazı ülkelerde memurlara bir sepet meyve ya da birkaç tavuk verme gibi uygulamaların olağan karşılandığı, hatta yargıçlara bile hediye verilmesinin geleneklere uygun olduğu, geleneksel etkinin devam ettiği toplumlarda da kişilerin memurlara bahşiş veya hediye vermelerinin, memurların da bunları almalarının toplum fertleri tarafından “aykırı bir durum” olarak değerlendirilmediği sosyolojik araştırmalarda vurgulanmaktadır (Berkman, 2009: 89-90).

Ülkemizin doğu kesimlerinde görev yapan Mülki İdare Amirleri arasında yapılan bir araştırmada, Mülki İdare Amirleri kendilerine bağlı olarak çalışan memurların hediye kabul etmeleri ile tanıdıklarına aracılık etmelerini “etik yönden personele ilişkin olumsuz hususlar” arasında saymışlardır (Berkman, 2009: 26-27,91).

Günümüzde de postacılara, bekçilere yılbaşlarında ve bayramlarda verilen bahşişler ile tapu memurlarına iş bitiminde verilen sembolik nitelikli bahşişlerin, rüşvet sayılamayacağı (Ortaylı, 2008: 1) dile getirilmekteyse de, bu hususun etik yönden çok tartışmalı olduğu açıktır.

Orta ve üst düzey Kamu Yöneticilerinin etik davranışlarıyla ilgili olarak ülkemizde yapılan bir araştırmada, kamu yöneticileri, en üst düzey etik davranış normu olarak, “memurlar hediye ve rüşvet kabul etmez.” seçeneği üzerinde yoğunlaşmışlardır (Yatkın, 2009: 115).

Keza, kamuda görev yapan denetim elemanlarının arasında yapılan bir araştırmada da denetim elemanları % 80,63 oranında “hediye, yemek, ödül, vb gibi maddi karşılığı olmayan değerlerin kabul edilmesini” etik bulmadıklarını beyan etmişlerdir (Koçberber, 2009: 296).

Gümrük çalışanları üzerinde yapılan bir araştırmada da vatandaşlar % 27

oranında rüşvetin kötü olduğunu, ancak çalışanlara hediye ve bahşiş vermenin bir sakıncasının olmadığını ifade etmişlerdir. (Ateş ve diğerleri 2009: 33).

5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanununun 252/3 üncü maddesinde rüşvet, “ Bir kamu görevlisinin, *görevinin gereklerine aykırı olarak* bir işi yapması veya yapmaması için kişiyle vardığı anlaşma çerçevesinde bir yarar sağlamasıdır”, şeklinde tanımlanmıştır. Buna karşılık, 765 sayılı eski Türk Ceza Kanununun 212/1. maddesi kamu görevlisinin, görevinin gereklerine uygun davranmak için menfaat temin etmesini de rüşvet olarak tanımlanmaktaydı.

Bu kapsamda; kamu görevlisinin herhangi bir talebi olmaksızın, nezaket icabı ve memurdan herhangi bir menfaat ve karşılık beklemeden, sosyal görgü kuralları ve toplumsal adetler gereği bir memura takdim edilen lokum, tatlı, çiçek, ajanda gibi sembolik bedelli hediyelerin 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 252. maddesi kapsamında rüşvet olarak sayılması mümkün değilse de devlet memurunun görevinin gereklerine aykırı olarak davranmasını temin etmek ve memurdan herhangi bir kamusal menfaat elde etmek için memurlara verilen ,büyük küçük her türlü hediyein, 5237 sayılı yasa kapsamında rüşvet sayılması gerektiği açıktır.

Sembolik nitelikte de olsa her türlü hediyein kabulünde “ben bu görevde olmasaydım, hediye ismi altında bana verilen bu şey, yine bana verilecek miydi?” sorusunun cevabı verilerek, memurun bir vicdan muhasebesi yapması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır (Kurucan, 2001: 8).

Hediye ile rüşveti birbirinden ayıracak somut ölçütler bulunmaması gerekçe gösterilerek, devlet memurlarının kendilerine verilen her hediyeyi kabul etmemesi veya geri çevirmesinin en doğru davranış biçimi olacağını savunan görüşler de mevcuttur (Sökmen, 2011: 231-258).

Bu kapsamda, memurların, bedeli yüksek hediyeleri kesinlikle kabul etmeyip, geri çevirmeleri konusunda herhangi bir ikilem içerisinde bulunmadıkları gözlemlenmesine rağmen, memurların kendilerine geleneksel değerler çerçevesinde nezaket icabı getirilen çiçek, lokum vs gibi “değerleri sınırlı hediyeleri” kabul edip etmeme konusunda tereddütler yaşadıkları görülmektedir.

Bir taraftan, bedeli sembolik de olsa kabul edilen her hediye, memurda, “yapması gereken kamusal işte objektiflikten uzaklaşma kaygısı” yaratmaktadır. Diğer taraftan memur tarafından reddedilen “bedeli sembolik hediye”, memurda “Acaba bu davranışla iş sahiplerini kırdım mı, incittim mi?” kaygısının çıkmasına yol açmaktadır.

Diğer bir kaygı unsuru da memurun, bahsi geçen sembolik ve nezaket icabı kendisine takdim edilen “çiçek, lokum vs gibi” hediyeleri reddederek,

bu fiilin, bu tür hediyeleri kabul etmeyi mutad hale getirmiş diğer memurlar arasında “aksi, iş sahiplerine karşılı önyargılı, nobran tabiatlı” gibi sıfatlarla anılmasına sebep olabileceği endişesidir.

Sembolik nitelikli ve tamamen iyi niyetli olarak “eli boş gitmek ayıp olur.” endişesiyle memura hediye veren ve herhangi bir menfaat de beklemeden kimsenin hediyesinin kabul edilmesi de dedikodulara sebep olabilecek ve memur hakkında olumsuz değerlendirmelere yol açabilecek niteliktedir.

Hediye alıp verme konusunda sivil-sosyal hayatın görgü kaideleri ile resmi hayatın kendine mahsus kuralları çatışır. Hediye alan memur, isterse bu hediye bedeli çok küçük olsun, kendisini hediye veren kimseye karşı borçlu hissedebilir. Bedeli küçük de olsa bu hediyeyi kabul eden memur, kendini vicdanen sorumlu hissedebilir.

2. HEDİYE ALMA VE VERME KONUSUNDA ULUSLARARASI MEVZUAT

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 12/12/1996 tarihinde Yolsuzluklara Karşı Eylem Planının bir unsurunu oluşturan 51/59 numaralı tavsiye kararında; kamu görevlilerinin uyması gereken etik kurallarını yayınlamıştır. Birleşmiş Milletler tarafından deklare edilen Kamu Görevlileri İçin Uluslararası Davranış Kurallarının “Hediyelerin Kabulü” başlıklı 4. maddesinde kamu görevlilerinin görevlerini ve kararlarını etkileyebilecek doğrudan veya dolaylı olarak hediye kabul etmeleri yasaklanmıştır (Yüksel, 2005: C.I.,223-228).

Gelişmiş demokrasilere sahip ülkelerin nerdeyse tamamı “kamu görevlilerinin resmi bilgileri ve kamu kaynaklarını kullanmaları, hediye kabul etmeleri” gibi konularda çok ayrıntılı düzenlemeler yapmışlardır.

11/05/2000 tarihli Avrupa Konseyi Kamu Görevlileri İçin Model Etik Davranış Kodununun 18 inci maddesinde de kamu görevlisinin tarafsızlığını etkileyen hediyeleri gerek kendisi ve gerekse yakınları için kabul edemeyeceği hüküm altına alınmıştır (Yüksel, 2005: C.I.,318).

Avrupa Birliği Ülkelerinde, kamu görevlileri için hediye sınırının 50 euro olarak belirlendiği, değeri, 50 eurodan düşük olan hediyelerin «konukseverlik» veya «küçük hediye» kapsamında değerlendirildiği basınıma da yansımıştır (Leloğlu ve Korkmaz, 2008: 1).

ABD’de ise kamu görevlilerinin, eyaletler arası farklılıklar göstermesine rağmen bedeli 50 doların üzerindeki hediyeleri kabul etmeleri yasaktır. Ancak başka devletlerin uluslararası ilişkiler kapsamında verdikleri hediyeler bu sınırlamaya dâhil edilmemiştir. Kanada’da ise hediye kabul etme sınırı 200 Ka-

nada Doları ile sınırlandırılmış, bu bedelin üzerindeki hediyelerin “protokolün doğal bir ifadesiyse” memur tarafından alınabileceği yasal olarak düzenlenmiştir (Yüksel, 2005: C.I., 236-330).

Dünya Bankasının yayımladığı “Global Yatırım İklimi 2005” Raporunda Türkiye’deki firmaların, denetimlerden kaçmak, izin ve ruhsat almak veya bürokratik süreci hızlandırmak için yıllık cirolarının yaklaşık binde 6’sına kadar olan tutarı, yetkililere “hediye” adı altında verdikleri iddia olunmaktadır (Yüksel, 2005: C.I.,40).

3. HEDİYE ALMA VE VERME KONUSUNDA İÇ HUKUKUMUZDA YAPILAN DÜZENLEMELER

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 10. maddesine göre, bir amir maiyetindeki memurlardan hususi bir menfaat temin edecek herhangi bir talepte bulunamaz, hediyesini kabul edemez ve borç alamaz.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 29. maddesinde de memurlar ile kamu hizmetinden yararlananlar arasındaki hediye ilişkileri düzenlenmiştir. Devlet memurlarının doğrudan doğruya veya aracılar eliyle iş sahiplerinden hediye istemeleri ve görevleri sırasında olmasa dahi menfaat sağlama amacı ile hediye kabul etmeleri veya iş sahiplerinden borç para istemeleri ve almaları yasaktır.

Aynı yasak 399 sayılı KHK’nın 16. maddesi çerçevesinde Kamu İktisadi Teşebbüslerinde görev yapan sözleşmeli personel için de geçerlidir.

3.1. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Rehberi Açıklamaları Doğrultusunda Hediye Alma Konusu

Başbakanlık Kamu Etik Rehberini hazırlayan Sakarya Üniversitesi Öğretim Görevlilerinden Dr. Mustafa Lütfi ŞEN, gerek “Kamu Görevlilerini Yoldan Çıkarıcı Bubi Tuzakları: Hediye ve Kişisel Kullanım Amacıyla Yapılan Bağışlar” başlıklı makalesinde ve gerekse Başbakanlık tarafından yayımlanan Kamu Etik Rehberinde kamu görevlilerine verilen hediyeleri, hediye verenin niyeti açısından ikiye ayırmaktadır.

Dr. Mustafa Lütfi ŞEN ilk olarak “hediye verenin herhangi bir menfaat gütmenden sembolik olarak verdiği” hediyelere yabancı bir ülkeyi ziyaretinde cumhurbaşkanına hediye edilen pekin ördeklerini, öğretmenler gününde bir öğretmene verilen dolmakalemi, yöneticilik görevine gelen amirlerine memurların ziyaretlerinde getirdikleri saksı çiçeklerini, yılbaşında verilen ajandaları, vatandaşın, memnuniyetini ifade etmek için kamu görevlisine içinden gelerek verdiği hediyeler ya da paraları (bahşişleri) bu kapsamda değerlendirmektedir.

Kamu Etik Rehberinde iyileşen bir hastanın kendisinin bakımını güler yüzle yapan hemşireye pasta getirmesi, hayatında ilk kez ev sahibi olan bir kişinin işlemlerini hızlı yapan bir tapu memuruna 20 TL bahşiş vermesi “sembolik nitelikli ve karşılık beklemeden verilen hediyeler”e örnek olarak gösterilmiştir.

İkinci kapsamda Dr. Mustafa Lütfi ŞEN “hediye verenin belli bir menfaati gözeterek ve memura çıkar sağlama amacıyla verdiği” hediyelere örnek olarak, memura ev ve araba tahsis edilmesi, memurun tuttuğu takımın kombine maç biletinin kendisine hediye edilmesi, memurun inceleme amaçlı gezilere davet edilmesi, gerçek fiyatının altında memura gayri menkul satılması, ücretsiz yemek ve konaklama imkânlarının sunulması vs’yi örnek olarak göstermektedir (Şen, 2010: 361-368).

Uygulamada miktarı fazla büyük olmayan hediyelerin alınıp verildiği ve bununla ilgili olarak hediye alan kamu görevlileri hakkında yetkili mercilerce herhangi bir işlem yapılmadığı, böyle bir ortamda gerçekten menfaat sağlama amacına yönelik hediyeler ile diğer hediyelerin diğerlerinden ayırt edilemediğini Dr. Mustafa Lütfi ŞEN de dile getirmekte ve “uygulamada var olan hediye verme geleneğini mevzuatla tamamen yasaklamak mümkün görünmemektedir .” sonucuna varmaktadır (Şen, 2010: 365).

Kamu Etik Rehberinde; ister iyi niyetle, isterse çıkar sağlama amacıyla verilsin, kamu görevlilerinin hediye almaması, kamu görevlisine hediye verilmemesi ve görev sebebiyle çıkar sağlanmamasının temel ilke olduğu, kamu görevlisinin tarafsızlığını, performansını, kararını veya görevini yapmasını etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan, ekonomik değeri olan ya da olmayan, doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaatin hediye kapsamında olduğu, Kamu görevlilerinin, yürüttükleri görevle ilgili bir iş, hizmet veya menfaat ilişkisi olan gerçek veya tüzel kişilerden kendileri, yakınları, üçüncü kişi veya kuruluşlar için doğrudan doğruya veyahut aracılar eliyle herhangi bir hediye alamayacakları ve menfaat sağlayamayacakları vurgulanmıştır.

Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurul Başkanının, Basına yansıyan açıklamalarına bakıldığında da Etik Kurul’un hedefinin kamuda “sıfır hediye alımı” olduğu anlaşılmaktadır. Sayın Kurul Başkanı, bilinçli bir şekilde hediye alma için bir üst sınır koymadıklarını çünkü limitler dâhilinde parça parça bu limitin aşılabileceğini ifade etmektedir. ¹

1. Sabah Gazetesi, 28/12/2010 tarihli nüsha.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin “Etik davranış ilkelerine uyma” başlıklı 23. maddesinin atıf yaptığı Kamu Görevlileri Etik Sözleşmesi memurların “hiçbir gerçek veya tüzel kişiden hediye almadan, maddi ve manevi fayda veya bu nitelikte herhangi bir çıkar sağlamadan, herhangi bir özel menfaat beklentisi içinde olmadan” görevlerini yerine getirmelerini öngörmüştür.

13/04/2005 tarihli ve 25785 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin “Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı” başlıklı 15. maddesinde “Kamu görevlisinin tarafsızlığını, performansını, kararını veya görevini yapmasını etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan, ekonomik değeri olan ya da olmayan, doğrudan ya da dolaylı olarak kabul edilen her türlü eşya ve menfaat”in hediye kapsamında olduğu vurgulanmış ve “Kamu görevlilerinin, hediye almaması, kamu görevlisine hediye verilmemesi ve görev sebebiyle çıkar sağlamamasının temel ilke olduğu üzerinde durulmuştur.

Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ve Kamu Görevlileri Etik Sözleşmesi kapsamında bir memurun görevini yaparken kesinlikle herhangi bir menfaat veya hediye beklentisi içerisinde olmaması ve değerine bakılmaksızın rehberde tanımlanan “sembolik” nitelikteki hediyeler dışında herhangi bir hediyeyi de kabul etmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

3.2. Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kararları Çerçevesinde Hediye Alma ve Verme Yasakları

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 29. maddesinin ikinci fıkrasında 2004 yılında yapılan bir düzenleme ile “hediye alma yasağının kapsamını belirlemeye” ve “en az Genel Müdür veya eşiti seviyedeki üst düzey kamu görevlilerince alınan hediyelerin listesini gerektiğinde her takvim yılı sonunda bu görevlilerden istemeye” Kamu Görevlileri Etik Kurulu yetkili kılınmıştır.

Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu 5176 sayılı yasa kapsamında kurulmuş, mezkûr yasa çerçevesinde kamusal alanda etik davranış ilkelerini belirleme görevi de, Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kuruluna verilmiştir.

2004/27 sayılı Başbakanlık Genelgesinde, 5176 sayılı Kanunun 3. maddesine atıfta bulunularak etik konularda “uygulamayı gözetme” görevinin yanı sıra “hediye alma yasağının kapsamını belirlemeye” de Başbakanlık Kamu Görevlileri Kamu Etik Kurulunun yetkili kılındığı bir kez daha vurgulanmıştır.

Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından çıkarılan

16/12/2011 tarihli ve “Hediye Alma Yasağı” konulu 981-2011/1 numaralı Genelgede de özetle 5176 sayılı kanuna atıfta bulunularak, kanun kapsamında Kamu Görevlileri Etik Kurulunun “hediye alma yasağının kapsamını belirlemeye” yetkili olduğu, Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliğin 15. maddesi çerçevesinde kamu görevlilerinin çeşitli vesilelerle sunulan veya gönderilen hediyeleri iade etmeleri ve bu hususta yöneticiler tarafından personele gereken uyarıların yapılması ve önleyici tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Hediye Alma Yasağı konulu 2007/01 sayılı Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurul İlke Kararında ise “Bilindiği üzere, mevzuatımızda kamu görevlilerinin doğrudan doğruya veya aracı eliyle hediye istemeleri veya almaları, görevleri sırasında olmasa dahi menfaat sağlama amacı ile hediye kabul etmeleri yasaklanmış bulunmaktadır”, denilerek, memurların hediye kabul etmemeleri talep olunmuştur.

Hediye alma yasağının Etik Kurul tarafından nasıl yorumlandığı hususuyla ilgili olarak Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurul Kararlarına bakıldığında;

Etik Kurul tarafından, 05/11/2009 tarihli ve 2009/40 numaralı kararda; bir Kaymakamın hediye olarak aldığı; takım elbise, ayakkabı, kemer, kravat ve gömleğin; bu eşyaların “maddi değeri olan kullanıma yönelik eşyalar” olmaları, hediye kabul eden Kaymakamın “görevinin başında olması ve sorumluluğunun devam etmesi” dolayısıyla, alınan söz konusu eşyaların hediye alma ve menfaat temin etme yasağı kapsamında bulunduğu, oy çokluğu ile tespit edilmiştir (27436 sayılı R. G., 18/12/2009).

Etik Kurul, 23/01/2009 tarihli ve 2009/01 sayılı kararında ise görev yapılan kurumla iş, hizmet veya çıkar ilişkisinde bulunanlarca karşılanan ücretsiz konaklama imkânının hediye alma yasağı kapsamında bulunduğuna oy çokluğu ile hükmetmiştir (27162 sayılı R. G., 07/03/2009).

11/06/2009 tarihli ve 2009/23 sayılı kararda Etik Kurul, bir Belediye Başkanının ilçede yapılan düğün ve sünnet törenlerinde Belediye Bütçesinin temsil ve ağırlama giderlerinden altın alıp üçüncü şahıslara hediye etmesini, Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 15 inci maddesi 4 üncü fıkrası çerçevesinde “kamu kaynaklarının kullanılarak hediye verilmesi yasağı kapsamında” olduğuna karar vermiştir (27270 sayılı R. G., 26/06/2009).

Etik Kurul 24 Kasım Öğretmenler Günü dolayısıyla almış olduğu 2008/2 sayılı ilke kararında da; 24 Kasım Öğretmenler Günü dolayısıyla özellikle

ilköğretim kurumlarında öğretmenlere altın ve benzeri hediyeler verilmesinin Öğretmenler Günü'nün anlamını olumsuz olarak etkilediği, öğretmenlik mesleğinin itibarını zedelediği, öğrencilerde etik değerler konusunda şüpheler uyardığı, öğrenci-aile ve öğrenci-okul ilişkilerinde etik açıdan olumsuzluklar meydana getirdiği vurgulanmış, Öğretmenler Günü'nün anlamıyla uyumlu ve maddi değeri olmayan sembolik (çiçek ve benzeri) nitelikteki hediyeler dışındaki hediyelerin “Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” in 15 maddesi çerçevesinde alınmaması konusuna başta Mülki Yöneticiler olmak üzere Öğretmenler Kurulları ile her kademedeki yönetici ve personelin gerekli dikkati göstermesini talep etmiştir.

3.3. 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu Çerçevesinde Hediye Alma ve Verme Yasakları

3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nun hediye ile ilgili 3. maddesinde kamu görevlilerinin milletlerarası protokol kuralları çerçevesinde hediye almalarına müsaade edilmiştir.

3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanuna istinaden çıkarılan Mal Bildiriminde Bulunulması Hakkında Yönetmeliğin “Hediye ve hibe” başlıklı 13 üncü maddesi ile “Hediye ve hibe eşyalarda yapılacak işlem” başlıklı 14. maddesi birlikte değerlendirildiğinde; 657 sayılı Kanunun 29. maddesinde öngörülen katı bir hediye alma yasağından söz edilemeyeceği açıktır. Ancak uluslararası ilişkiler kapsamında memurların aldıkları hediyelerin on aylık net asgari ücreti aşması durumunda, bu hediyelerin 1 ay içinde ilgili memurun kurumuna teslim edileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yurtiçinde alınan hediyelerin kabul limitinin ne olduğu hususu 3628 sayılı kanunda düzenlenmemiştir. Diğer taraftan 3628 sayılı Kanunun bir bütün olarak değerlendirilmesinde, memurların, ancak yabancı uyruklu kişilerden hediye kabul edebilecekleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu durumun, hediye kabul edilmesi konusunda yurtiçi ve yurtdışı uygulamayı farklı hale getirmesi dolayısıyla, açık bir çelişkiye neden olduğu sabit olup, (Sökmen, 2011: 231-258), (Yüksel, 2005: C.II, 28) konuyla ilgili mevzuatın paralel hale getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

SONUÇ

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 29 uncu maddesiyle kamu görevlilerinin “menfaat sağlama amacıyla” hediye kabul etmeleri tamamıyla yasaklanmıştır. Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 15 inci maddesi ile Başbakanlık Kamu Gö-

revlileri Etik Kurul Kararları ve Başbakanlık Genelgelerine bakıldığında ise “hediye alma ve kabul etme” hususunda bir taraftan sembolik değer ve karşılık beklememe kriterinin ön plana çıkarıldığı, diğer taraftan ise memurların hiçbir şekilde hediye almamasının talep olunduğu görülmektedir.

3628 sayılı Kanununun 3 üncü maddesi de kamu görevlilerinin, Türk uyruğunda olmayan kişi veya kuruluşlardan aldıkları, bedeli belli bir değer üzerinde olan hediyeleri kendi kurumlarına teslim etme zorunluluğu getirdiği halde, Türk uyruğunda olan kişi ve kuruluşlardan kabul edilebilecek hediyelerle ilgili herhangi bir düzenleme getirmemiştir.

Mevcut çelişkilerin giderilebilmesi için meri mevzuatın yeniden gözden geçirilerek, hiçbir karışıklığa yol açmayacak bir şekilde uluslararası standartlara uygun, gerek yurtiçinde ve gerekse yurtdışında görev yapan kamu görevlilerini kapsayan “hediye kabul sınıflandırması ve sınırlaması” getirilmesi, menfaat tanımının ayrıntılandırılması, buna paralel olarak da disiplin mevzuatının yeniden gözden geçirilmesi yararlı olacaktır.

Hediye alıp verme konusunda sivil/sosyal hayatın görgü kaideleri ile resmi hayatın kendine mahsus kuralları çatışmaktadır. Hediye alan memur, isterse bu hediye bedeli çok küçük olsun, kendisini hediye veren kimseye karşı borçlu hissedebilir. Bedeli küçük de olsa bu hediyeyi kabul eden memur, kendi vicdanında rahatsızlık yaşayabilir. Her ne kadar bedeli sembolik olan hediyelerin kabulüne meri mevzuatın cevaz verdiği görülse de olumsuz durumlarla karşılaşmamak için memurlar tarafından bedeli sembolik de olsa fiilen hediye kabul edilmemesi uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

Ateş, H. , Güloğlu, T. ve Es, M. (2009). Gümrük Hizmetleri ve Etik Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesi Akademik Araştırma Çalışması, Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Ankara.

Başbakanlık (2008). 24 Kasım Öğretmenler Günü 2008/2 Sayılı İlke Kararı. <http://www.basbakanlik.gov.tr/etik/ogretmenlergunu.html> (erişim tarihi 24 Kasım 2008).

Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı (2010). Gümrük Personeli Meslek Etik İlkeleri, Ankara.

Berkman, A.Ü. , (2009). Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet, TODAİE Yayınları, Ankara.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu (2010). Etik Rehber, Başbakanlık, Ankara.

Keleş, E. (2005). “Tanzimat Dönemi’nde Rüşvetin Önlenmesi İçin Yapılan Düzenlemeler (1839-1858)”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, C:24, S:38, Ankara, 259-280.

Koçberber, S. (2009). “Türk Kamu Yönetiminde Denetim Etiğine Genel Bir Bakış” Kamu Etiği Sempozyum Bildirileri 1, TODAİE Yayınları, Ankara, 296.

Kurucan A. (2011). “Hediye mi Rüşvet mi?” http://www.zaman.ro/ro/columnistDetail_getNewsById.action?newsId=55972&columnistId=16, (erişim tarihi 06 Ekim 2011).

Leloğlu, D. ve Korkmaz, P. (2011). “AB’de hediyenin üst sınırı 50 euro”, http://www.sabah.com.tr/Gundem/2010/12/28/abde_hediyenin_ust_siniri_50_euro# (28/12/2010).

Ortaylı, İ. (2008). www.yenisafak.com.tr/Gundem/?t=12.02.2008&c=1&i=99040 (erişim tarihi 11 Mart 2008).

Sökmen U. (2011). “Devlet Memuruna Hediye Rüşvet Midir?” Maliye Dergisi, Sayı 161, Ankara, 231-258.

Şen, M. L. (2010). “Kamu Görevlilerini Yoldan Çıkaran Bubi Tuzakları Hediye ve Kişisel Kullanım Amacıyla Yapılan Bağışlar” <http://www.etiksempozyumu.sakarya.edu.tr/etik/4.1/3Mustafa%20Lutfi%20SEN.pdf>.361-368 (erişim tarihi 19 Kasım 2005).

Yatkın, A. (2009). “Kamu Yöneticilerinin Etik Düşünce ve Davranışlarının Kamu Hizmetine ve Hizmet Tatminine Yansımaları: Elazığ Valiliği Örnek Alan Araştırması” Kamu Etiği Sempozyum Bildirileri 1, TODAİE Yayınları, Ankara, 115.

Yüksel, C. (2005). Devlette Etikten Etik Devlete Kamu Yönetiminde Etik C: I-II, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.